

FELSEFE DÜNYASINDAN

1963 — 1964

EDUARD SPRANGER ÖLDÜ

17 Eylül 1963 günü yüzyılımızın etkili bir yaşama ve kültür filozofu, psikolog ve pedagog Prof. Dr. Eduard Spranger dünyaya gözlerini kapadı.

1882'de Berlin'de doğmuştur. "Tarih Bilimlerinin Temelleri" adlı yazısıyla 1905'te felsefe doktoru olmuş ve henüz 29 yaşındayken Leipzig'e felsefe profesörü olarak çağırılmıştır. Daha sonra 1920 yıllarında yeniden Berlin'e dönmüş ve ömrünün büyük bir kısmını Berlin Üniversitesinde, bir süre nazi baskısına rağmen, özgür düşünüşlü felsefeciler ve eğitimciler yetiştirmek işine ayırmıştır. 1936 yılında bir ara Japonya'da dersler vermiştir. 1944 yıllarında Alman yöneticileri tarafından hapse atılmış; İkinci Dünya Savaşının bitiminde ise çok sevdiği Berlin Üniversitesinde rektör olmuş; ama politika baskıları altında Berlin'den Tübingen'e göçerek ölünceye dek orada yaşamıştır.

900 başlıkta toplanan Spranger'in irili ufaklı yazıları arasında, hiç şüphe yok ki en önemlileri *Wilhelm von Humboldt und die Humanitätsidee : Wilhelm von Humboldt ve İnsanlık İdea'si* (1909), *Lebensformen : Yaşama Biçimleri* (1921), *Psychologie des Jugendalters : Gençlik Çağının Psikolojisi* (1924) adlı kitaplardır. Gerek bu kitapların gerekse daha başka yazıların birçok Avrupa, Amerika ve Asya ülkelerinde çevirileri çıkmıştır.

"Yaşamamın ödev ve anlamını nerde görmüş olduğumu en kısa biçimde dile getirecek olursam şunu söyleyebilirim: insanın

içinden çıkıp yükselen kuvvet ve yazgıların temellendirilmesi; bunları koruma dileği; biçimlendirme denemesi. Alışlagelen ders bölümlenmesi bakımından yerim demek ki felsefe, psikoloji ve pedagojinin arasındadır.» ... İşte ölümünden az önce yazdığı bu sözlerden de belirttiği gibi, Spranger her şeyden önce bir humanist olmuş; Alman humanistlerinin, özellikle W. von Humboldt ile W. Dilthey'in yolundan yürümüştür. İnsanın içini *anlamaya*, insan varlığını güden iç kuruluşları öğrenip *değerlendirmeye*, yaşamayı *insana yakışır* bir donatımla bezemeye, bunun için de insanı çeşitli olanaklarıyla içten kavramaya büyük bir önem veren bilge bir düşünürdür Eduard Spranger.

SÖREN KIERKAARD'IN 150. DOĞUM YILDÖNÜMÜ

5 Mayıs 1963 Danimarka'lı düşünür, felsefe yazarı, edebiyatçı ve teolog Sören Kierkegaard'ın 150. doğum yıldönümüdür.

Çağdaş masal ustası Håns Andersen gibi ünü Danimarka sınırlarını taşımış olan Kierkegaard, Kopenhagen Üniversitesinde teoloji ve felsefe okumuş, bir süre de Berlin'de filozof Schelling'in derslerini dinlemiş, ömrünün büyük bir kısmını serbest yazar olarak geçirmiştir.

Düşünme bakımından ilgiçekici yapıtları arasında şunları sayabiliriz: *İroni Kavramı* (1841), *Ya ... Ya* (1843), *Korku ve Titreme* (1843), *Yaşama Yolundaki Aşamalar* (1844), *Ürku Kavramı* (1844), *Felsefe Kırıntıları* (1846).

Günümüz yönünden Kierkegaard'ın önemi «varoluşçuluk» (ya da «existentialisme») adı altında tanınan oldukça yaygın bir düşünme ve yaşama akımının, bazı tarihçilerin deyişiyle, «en dikkate değer» başlatıcısı olmasıdır. İç depremleriyle geçen yaşayışından aldığı esinle özel bir bireyci dünyagörüşü ortaya atmış, «tüm yaşama» diye adlandırdığı eksiksiz yaşamının bellibaşlı dayanaklarını sezgi, hayalgücü, özlem, tutku ve yeryer mantık keskinliğinden kurulu bir üslûpla yakından tasvir etmeyi denemiştir. Bu arada biryandan hıristiyanlığın bazı düzmece yorumlarına, öteyandan da Hegel'in alabildiğine soyut felsefesine öfkeyle çevrilmiştir. Bu bakımdan Kierkegaard'ın, eleştirdiği Kant-sonrası

Romantik Alman felsefesinden pekçok yararlanmış bir düşünür olduğu ortadadır.

CUSA'LI NICOLAUS'UN 500. ÖLÜM YILDÖNÜMÜ

Cusa'lı Nicolaus, Renaissance'ın eşiğinde yaşamış olan bu ünlü teolog ve filozof, 1464 yılının Ağustos ortalarında ölmüştü. 1401'de Almanya'da Cusa (Cues) kasabasında doğmuş olan Nicolaus, İtalya'da yetişmiş, kardinalliğe kadar yükselmiş, bu arada papalıkça İstanbul'da görevlendirilmişti.

Cusanus'un, bugün artık yalnızca uzmanları ilgilendiren *Idiota : Meslekten Olmıyanlar* (1450), *De visione dei : Tanrının Görüşü Üzerine* gibi önemli kitaplarından ayrı olarak *De docta ignorantia : Bilgili Bilgisizlik Üzerine* adlı yapıtını (1440) günümüzde bile hiç olmazsa adıyla geniş çevreler tanımaktadır. Bu kitapta savunduğu "coincidentia oppositorum: "karşıtların birleşmesi" ilkesi ile Cusanus etkili bir bilgi-öğretisi ve metafizik sunmuştur. Kabataslak belirtildikte, bu ilkeye göre, tektek nesnelere eksik ve sonlu olup birbirleriyle karşılaştırılabilirler; Tanrı ise hiçbirşeyle karşılaştırılamıyan bir "büyüklük" tür, zıtların, karşıtların uzlaştığı bir ortamdır. Böylece, karşılaştırmaya dayanan herçeşit bilgiyi aşar Tanrı; işte ondan, Tanrı üzerinde bir bilgimiz olamaz; işte bu bilgisizlik de Tanrı üzerindeki bilgimizdir.

Cusanus'un 500. ölüm yıldönümü dolayısıyla Avrupanın çeşitli yerlerinde, özellikle de Almanya'da Köln Üniversitesindeki "Nicolaus Cusanus Arkivi" nde toplantılar düzenlenmiştir.

Uygur